

POPRAWOWAĆ (114) *vb impf*

o oraz drugie a jasne; w *inf* -ra- (36), -rã- (1) *SkarJedn*; w pozostałych formach -ra- (66), -rã- (2); -rã- *BudNT* -ra- : rã- *SkarŻyw* (7:1).

inf poprawować (39). ◇ *praes* 1 *sg* poprawuję (1). ◇ 2 *sg* poprawujesz (3). ◇ 3 *sg* poprawuje (17). ◇ [1 *pl* poprawujemy.] ◇ 2 *pl* poprawujecie (1). ◇ 3 *pl* poprawują (10). ◇ *praet* 3 *sg m* poprawował (6). *n* poprawowało (1). ◇ 3 *pl m pers* poprawowali (1). ◇ *fut* 1 *sg m* będę poprawował (1). ◇ 3 *sg m* poprawować będzie (1) *Strum*, [będzie poprawował]. ◇ 1 *pl m pers* będziemy poprawować (1). ◇ 3 *pl m pers* będą poprawować (1). ◇ *imp* 2 *sg* poprawuj (5). ◇ *con* 2 *sg m* byś poprawował (1). ◇ 3 *sg m* by poprawował (4). ◇ 3 *pl m pers* by poprawowali (4). ◇ *part praes act* poprawując (17).

Sł stp brak, *Cn s.v. poprawiam*, *Linde XVI s. w. poprawić*.

1. *Powodować, aby coś było lepsze, doskonalić, ulepszać; emendare* *Modrz*, *JanStat*; *corrigere, meliorare* *JanStat* (70) : GDy patrzył we zwierciadło/ wiem że wpatruiesz/ Iż gdzie co zbrukanego/ tedy poprawujesz. *RejZwierz* 141; *Arguo – Karzę, łtrofuie, poprawuie. Calep* 93b.

poprawować czego (1): *Emendatrix – Ta którą nieczego poprawuie. Calep* 359a.

poprawować w czym (1): Wiem że w twarzy y w kształciech zawsze poprawujesz/ Także na świat pilnie patrz kiedy co poprawujesz. *RejWiz* A9.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): szkoda poprawować/ co się płowac poczyna *SkarJedn* 300.

a. O prawie (22) :

poprawować czego (16): bo tu nam powie [Pan]/ aby była sprawiedliwość nieszczęśliwa niż Licemierów a Faryzeuszów/ y zakonu nam frowej poprawuie. *RejPos* 181v; bo chociażby ją [Rzeczpospolitą] złe zwyczajem opánowały/ wszakże ich przedię cnotliwi ludzie rozmaicie poprawować mogą. *ModrzBaz* 5v, 17, 99v; *Concylia* zablądzić mogą: gdy ich Papież poprawować y połączyć może. *NiemObr* 177; *POprawyjąc* *Constituciiéy* na *Séymie* *Koronaciiéy* nieszczęśliwy/ połączamy: żeby [...] *SarnStat* 723, 731, 1119. *Cf* »poprawować praw(a)«, »swej rzeczy poprawować«.

poprawować co (4): urzędnicy na łędzie siedzący będą moc takowe potworne y fałszywe y nieporządne powy przynoszące karać/ y one poprawować y kazać. *SarnStat* 711 [*idem*] 753, 874. *Cf* »mowę swej rzeczy poprawować«.

poprawować co a. czego (2): tu Pan miałto przełtrzeżenia ielcze frowłszy zakon nam podawać raczy/ a łowicie go poprawować raczy niżli gi był wydał Moizesz przodkom naszym. *RejPos* 179; Gdy panowie biskupy miánuią [...] / a zwłaszcza gdy się ich miánowaniu nie sprzeciwiają/ ani go poprawować śmieją: wielki ma być v panów rozmyśl [...] aby nie pobłądzili *SkarKaz* 610a.

poprawować w czym ze zdaniem dopełnieniowym (1): każda sprawą rzeczy ofądzony wedle niego [Artykułu 67] idź ma: poprawując to w nim/ iż co przedtem za wlkazaniem rzeczy ofądzony na nieposłusznego Powiatowe rufzenie bywało/ to teraz tak połączamy *SarnStat* 874.

Zwroty: »poprawować praw(a)« [*szyk zmienny*] (4): Pięknie teraz Lodwiká wżycy wmpominają/ Kázmirza/ Zygmunta sławnie wywyższają. Ktorzy swoje poddane chowali w miłości/ Láłkowie poprawując praw ich y wolności. *RejZwierc* 249; *ModrzBaz* 96v; *Rzeczpospolita* wólzá na złym fundamencie ftoi/ bo co Seym/ to poprawuiecie wólzgo práwa *GórnRozm* K3; *SarnStat* 868.

»swej rzeczy, sw(oj)ej prze, słow swych, swej żałoby, mowę swej rzeczy poprawować« (2:2:1:1:1): przed zkazaniem moze łtrona łwoyey prze abo rzeczy poprawovacz *ComCrac* 18v, 18v; *GroicPorz* v3, z2; Abowiem káždemu niź łkaza/ godzi łię łifti y mowę łwey rzeczy poprówowác. *UstPraw* C2; iefliby miała káżdá łtrona łwéy rzeczy kilka raz poprówowác [*suam controversiam meliorare JanStat* 492]/ tedyby wielka zwłoká łpráwiedliwósci była dopułczána *SarnStat* 791 [*idem*] 813.

Szereg: »strofowác a poprawowác« (1): [*ludzie roztropni*] ktorziby y zdrowe rády dáć mogli/ y te rzeczy ktoreby źle połtánowane ábo wczynione były/ łtrofowác á poprówowác ich łmieli. *ModrzBaz* 17.

b. *O ludziach, ludzkim życiu i postępowaniu [kogo, czego] (19)* : młodemu przyłtoi łtárlzym łie dziwowác/ A pátrząc ná ich łpráwy/ łwoich poprówowác. *RejWiz* 43; *BibRadz Iob* 13/15; Ták Pán Bog tey Romule poprówuąc/ wielką ná nię niemoc Páralizowá/ álbo zaráżenia powietrza przepułcił. *SkarŻyw* 589.

poprawowác czym (1): P. Bog nas niemocá ćielełną poprówuie. *SkarŻyw* 589 marg.

Zwroty: »poprawowác obyczajow« = *emendare mores Modrz* [*szyk zmienny*] (2): áby łie młódzy [*człowiek*] łtárlzym ćwiczyl/ á stárlzy teź w łobie obyczáiw poprówowál *RejZwierc* 28v; *ModrzBaz* 101.

»poprawowác w sobie« [*szyk zmienny*] (6): Aby [...] Pomniál że to łzkodliwze co we wnątr przywrzáło. A tego áby pilniey poprówowál w łobie *RejWiz* 1v; vmnoży w łobie [*człowiek*] táká myłł á tákie łerce/ áby poprówowál w łobie onych obłędliwych łpraw żywotá łwoiego *RejPos* 119v; *RejZwierc* 28v, 148v, 179v, 267v.

»żywota poprawowác« [*szyk zmienny*] (8): *RejPs* 114v; *RejPos* 306v; mamy łię wpámiełác: żywotá poprówowác [*vita emendanda*]: z Bogiem łię iednáć *ModrzBaz* 114; káždy kto źle żył/ ná S. Dunłtáná ogládać łię y poprówowác żywotá mułiał. *SkarŻyw* 511, 108, 333, 472; *SkarKaz*)(3).

c. *O tekście (24)* : Iákom łifty W. M. przeczyłtal/ nie było czáłu poprówowác *KochOdpr* A2.

poprawowác czego (9): iam teź rzeczy iego poprówuąc/ mułiałem tego łtrzedz/ abych mu tám w iego rzecz nie włtápił *SienLek Vuuv*; *RejAp* 136; *SkarŻyw* 332; PRóžno mnie do dźwiewáci lat łwé fráłzki chowác/ Iáko xiąg mądrzy ludzie zwykli poprówowác *KochFr* 78; *WujNT przedm* 10. *Cf* *poprawowác czego z kogo, z czego*.

poprawowác co (5): *MurzNT* 51; *KwiatKsiąg* L3v; A więc to nieprzekłéta pychá wálzá/ że wy według łwoiey dumy bez pewnego á niezbytego wywodu/ łwiętych Oycow Píłmá chcecie poprówowác? *WujJud* 36; *ReszPrz* 70; *WujNT przedm* 4.

poprawowác czego z kogo, z czego (4): Bo iedni z Greckich ksiąg chćieli Łácinłkie náprówowác/ á drudzy z Łácinłkich poprówowáli Greckich. *BudNT przedm* c6v, *przedm* c6v; A iuź to Nowokrzceńcy od píłmá do Doktorow áppelluią? y z Doktorow píłmá poprówuią? *WujNT* 555, 603.

poprawowác czego (po przeczeniu) (2): Mężczyzná [...] ktory gdyby po wtore y po trzećie przyłięgi nie wypełnił [...] iuź dáley łłow łwych poprówowác nie moze *GroicPorz* z2, v3.

poprawowác kogo (G a. A), czego a. co (5): zełłáwłzy rás ducha łwiętego i ápołtoły iem ołwięciwłzy/ nieobiecal nám inłzego ani człowieka ani ducha/ ktoryby miál na przód łyna iego/ potem Apołtołow łwiętych poprówowác abo iego wólá łwięłá/ przes ony obiawioná odmieniác *MurzNT* 126; Owa

ty bądźiesz śmiał poprawować Augułytną/ ze wżyśtkiemi łtáremi Doktory y z náuką Kościoła Powłzechnego *WujJud* 258; *SkarŻyw* 332 *marg*; *WujNT przedm* 5, 10.

[*poprawować co czym*: ále ten Kátechilm ś. Woyćiechá Kredem [...] poprawuiemy. *ŁaszczOkulary* B2.]

Szereg: »nie poprawować ani odmieniać« (1): SKutek Gwaru ten ieft/ iż kto ij vczyni iuż więcej łwey żáloby nie może poprawować/ áni odmieniać *GroicPorz* v3.

a. *Usuwać błędy [co]* (2) : czytelniku [...] Miey łie dobrze/ á omyłki ták poprówuy. *CzechRozm* **7; Błędy ták poprówuy. *ZawJeft* 48.

2. *Dokonywać naprawy, przywracać pierwotny dobry stan; corrigere, reparare* *JanStat* (11) :

poprawować czego (3): *BibRadz* 4.Reg 22 *arg*, 2.Par 29 *arg*; áby Woiewodá [...] miáry ták zboża/ iáko y łukien/ y innych rzeczy źiemłkich/ które bywáią przez kmiećie ná targ wożoné/ [...] w Królestwie/ cénę vkladác y tákowych miar poprówować mógl *SarnStat* 296.

a. *Odnawiać, reperować, naprawiać; ad utilitionem deducere* *JanStat* [*w tym: czego* (6)] (8) : *KochSat* Cv; Potym nie znác áby kto częgo poprówował/ Chybá Zygmunt co zamek Krákówłki zbudował. *RejŻwierc* 247v; A zá tym póki Staw pułto bądźiesz miał/ tedy Grobléy poprówuy *Strum* Lv, 13; *SarnStat* 594.

W przeciwstawieniu: »poprawować ... pustoszyć« (1): Kmiotek [...] choćby w tym drugim budowániu nie mieśzkał/ ma go poprówować/ á nie pułtołzyć *GostGosp* 40.

Szereg: »poprawować i budowác« (2): ludzie onych powiátów/ gdzie zamki łá położoné/ będą powinni poprówować y budowác. *SarnStat* 126 [*idem*] 883.

3. *Powtarzać, robić coś ponownie lepiej* (6) : wolno ieft [...] zaras i ięć coby mogli na trzy razy mieć/ i na zaiutrz iako chcą poprawować *MurzNT* 111; *Strum* F2.

poprawować czego (3): *RejPos* 149v; *RejŻwierc* 10v; trudno Robotniká ná to małz wyciągnác/ żebyć miał poprówować wyltáwionéy roboty. Rychléy vćieczy y piędzdy drugi odbieży/ á poprówować nie będzie. *Strum* Fv.

a. *Powiedzieć jeszcze raz, rozwinąć temat [czego o czym]* (1) : gdy iuż łzedł z Ráyu/ tedy go [*młodzieńca*] potkał Ariftoteles Philozoph wielki. Ten mu też tego ięszcze dołtateczniey poprówował/ o nieśmiertelności dułze *RejWiz* A8.

4. *Usuwać, sprawiać, aby czegoś nie było; emendare* *JanStat* (3) :

poprawować czego (2): Pan Iezus náuczáiąc go [*Filipa*] y niedołkonáłości ięszcze wiáry iego poprówuiąc/ rzekł: [...] *SkarŻyw* 385. Cf *Zwrot*.

poprawować co czym (1): złé przykłády áłbo wyltępkí máią miárkowác/ áłbo odpędzác/ áłbo poprówować karániem/ wedle vczynku dopułczonégo *SarnStat* 311.

Zwrot: »błędow poprawowác« (1): Sługam mnogim rozkazuje; Iednym baka, drugim dziękuje, Wśzytkich błędow [!] poprawuje. *BierRozm* 23.

5. *Układać na miejscu we właściwy sposób, doprowadzać do porządku* (10) :

poprawować czego (9): [*baba*] rozmocżiwłzy rękę w migdałowym oleyku albo w Liliowym: ma žiwota poprawowác y z inłzemi drogami/ aby były łprawne ku łnadnemu porodzeniu. *FalZioł* V 20c; Márynarz żagle toczy kotfíc poprówui *RejWiz* 6v, 4v, 146v; [*Panna Święta szła bacząc*]

iżby nie zmiliła kroku swego/ nic sie nie skubac po głowie/ poprawuiac forbotkow/ bryzykow/
abo wianeczkw *RejPos* 306, 134; Páznokcie oględuie/ czapki poprawuiie/ á łothrowie mu liedząc
pochlebiuą *RejZwierc* 53. *Cf Zwrot*.

poprawować co (1): Emunctorium. eyn abbrech Klefczyky co swyece poprawuyą. *Murm* 138.

Zwrot: »miecza, szable (sobie) poprawować« (1:1): Mars [...] Iuż mieczá poprawuiie iuż chodzi we
zbroi. *RejWiz* 33v; [sędzia] tilko zgrzital zeboma/ wlofy zgłowi skubac/ Szable łobie poprawował
PaprUp 1v.

6. Potwierdzać, utwierdzać, umacniać; consulere, tueri Mącz; vindicare Modrz [czego] (12) : Mącz
117b; Aby też oni thakież przykładem iego/ poprawuiac zacności łtanow łwoich/ ták sie łprawowali
iáko ten łlawny Krol *LubPs* A2; Tákżec gwiazdy y miefiac od łłóńcá iáłnego/ Poprawuią nadobnie
też bláku łwoiego. *RejWiz* 145; *RejPos* 13v, 41.

poprawować komu [sobie], czemu (2): Pan chce łercá wiernego [...] á tákemu łercu iuż on podpiera
y poprawuiie oney zácżętey/ chocia y z dáleká/ wiary iego. *RejPos* 69; wiernym łwoim nád nimi
okázował znáki miłofierdzia łwoiego/ á oni áby sie tym ciełzyli á poprawowali łobie o nim nádzieie
łwoiey. *RejPos* 74.

poprawować czym (4): *ModrzBaz* 42v; Náten czás ci dwa brácia Tátárow gromili [...] Oycá łwego
dzielności y łpraw násláduiac/ Y wieczney łlawy męłtwem łwoim poprawuiac. *KołakCath* A4. *Cf*
Zwroty.

W przeciwstawieniu: »poprawować ... popsować« (1): Miłóć kogo prawdziwym á cnotliwym zową/
Myłże więc też ty o tym y łercem y głowá. Abyś też tákich przezwiłk łkutkiem poprawował/ Bo
iellli tylko łłowy/ włzytkobys popłwał. *RejWiz* 99.

Zwroty: »ręką [= czynem] poprawować« (1): Capitis et famae certamen habere cum altero, Czci á
sławy łwey bronić/ álbo ręką poprówowác/ yáko niektórzi mówią. *Mącz* 37c.

»skutkiem [= czynem] poprawować« (1): *RejWiz* 99 *cf W przeciwstawieniu*.

»poprawować w sobie« (1): poprawuy w łobie kędy możelz wiary y Krześciáńłkich powinności
łwoich *RejPos* Ooo4.

7. Zmieniać [czego] (1): Ktorą dziewczkę óciec wyplóży/ tey po łmierci oycowłkiey brácia niewinny
plógu poprówowác *UstPraw* B3v.

8. Dochodzić prawnie [czego na kim] (1): ten poddani nasch Hadzymahmeth nanym tich pyeniedzi
łwoych poprawvy *LibLeg* 11/92v.

Synonimy cf POPRAWIAĆ.

Formacje współrdzenne cf PRAWIĆ.

Cf POPRAWOWANIE, POPRAWOWANY